

Οικονομία

Βασικές έννοιες και ορισμοί

Οικονομική

Η οικονομική επιστήμη εξετάζει τη συμπεριφορά των ανθρώπινων όντων αναφορικά με την παραγωγή, κατανομή και κατανάλωση υλικών αγαθών και υπηρεσιών σε έναν κόσμο με πεπερασμένη διαθεσιμότητα πόρων (McConnell, 1993)

Τα οικονομικά προβλήματα

- Τι θα παραχθεί;
- Πώς θα παραχθεί;
- Για ποιον θα παραχθεί;

Τα προβλήματα δημιουργούνται από:

- Τις «ακόρεστες» ανάγκες
- Τη «στενότητα» των πόρων

Ανάγκες και αγαθά

Η **ανάγκη** δηλώνει το αίσθημα κάποιας έλλειψης, το οποίο εκφράζεται με την επιθυμία ικανοποίησης της.

Τα μέσα που ικανοποιούν τις ανάγκες αυτές ονομάζονται **αγαθά**.

Οι ανάγκες

Κατηγορίες αναγκών:

- Ανάγκες ύπαρξης
- Ανάγκες «πολιτισμού»

Οι ανάγκες

Ιδιότητες των αναγκών:

- Εξέλιξη
- Πολλαπλασιασμός
- Προσωρινός κορεσμός

Οι ανάγκες, ως σύνολο, είναι απεριόριστες ή ακόρεστες, αλλά καθεμιά ανάγκη ξεχωριστά υπόκειται σε προσωρινό κορεσμό. Αυτό σημαίνει ότι, για μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο, καθώς αυξάνεται η ποσότητα του συγκεκριμένου αγαθού, η ένταση της ανάγκης μειώνεται, ώσπου επέρχεται πλήρης ικανοποίηση ή κορεσμός. Ο κορεσμός όμως είναι προσωρινός.

Οι ανάγκες

Οι βασικοί λόγοι που προσδιορίζουν την αύξηση και την εξέλιξη των αναγκών είναι οι εξής:

- Η μίμηση
- Η συνήθεια
- Η διαφήμιση

Τα αγαθά

Κατηγορίες αγαθών:

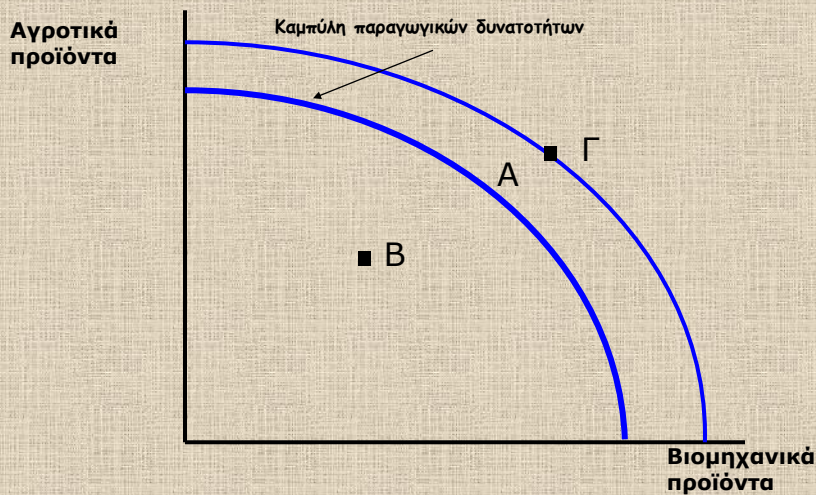
- Οικονομικά - Ελεύθερα
- Υλικά - Άυλα (υπηρεσίες)
- Διαρκή - Καταναλωτά

Τα μέσα παραγωγής ή συντελεστές παραγωγής

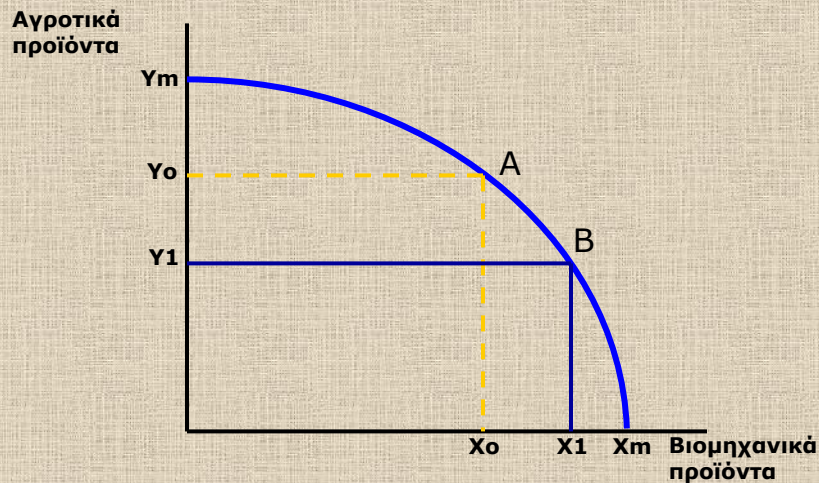
- Φυσικοί πόροι (γη, ορυκτοί πόροι, κλπ.)
- Εργασία
- Κεφάλαιο (παραγωγικά μέσα)

Όλα τα μέσα παραγωγής χαρακτηρίζονται από την ιδιότητα της «στενότητας» (ή σπανιότητας). Το γεγονός αυτό εγείρει ένα «Ζήτημα Επιλογής»

Παραγωγικές δυνατότητες

Παραγωγικές δυνατότητες

Κόστος ευκαιρίας

Λόγω της «στενότητας» των πόρων η κοινωνία οφείλει να κάνει επιλογές ως προς την παραγωγή και την κατανάλωση.

Η ποσότητα (ή αξία) ενός αγαθού (ή υπηρεσίας) που θυσιάζεται προκειμένου να παραχθεί (ή να καταναλωθεί) ένα άλλο αγαθό καλείται «**Κόστος ευκαιρίας**»

Βασικά συμπεράσματα

Το «τι θα παραχθεί» καθορίζεται κυρίως από τη διαθεσιμότητα (επομένως και τη στενότητα) των παραγωγικών συντελεστών.

Το «πώς θα παραχθεί» εξαρτάται από το βέλτιστο συνδυασμό των παραγωγικών συντελεστών, ή εναλλακτικά από το συνδυασμό που εξασφαλίζει το χαμηλότερο κόστος ευκαιρίας.

Κατανομή των αγαθών

Η ερώτηση «για ποιον θα παραχθεί» ένα αγαθό αναφέρεται στην κατανομή της παραγωγής μεταξύ των μελών της κοινωνίας. Αυτή μπορεί να γίνει με βάση:

- την προσφορά στην παραγωγή
- τις ανάγκες
- ένα συνδυασμό των παραπάνω

Η πολιτική στην οικονομία

Και τα τρία βασικά οικονομικά ερωτήματα απαντώνται, στη θεωρία τουλάχιστον, συναρτήσει του οικονομικού (κατά συνέπεια πολιτικού) συστήματος:

- Καπιταλισμός
- Σοσιαλισμός

Καπιταλισμός

Το σύστημα, το οποίο βασίζεται στην ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής

Οι απαντήσεις στα τρία βασικά οικονομικά ερωτήματα δίνονται μέσα από το μηχανισμό των τιμών μιας ελεύθερης αγοράς:

- Παράγεται αυτό που μπορεί να πουληθεί
- Η παραγωγή στοχεύει στην ελαχιστοποίηση του κόστους ευκαιρίας
- Ικανοποιούνται οι ανάγκες και οι επιθυμίες αυτών που μπορούν να πληρώσουν για ένα αγαθό (ή υπηρεσία)

Σοσιαλισμός

Το σύστημα, το οποίο βασίζεται στην κοινοκτημοσύνη των μέσων παραγωγής

Οι απαντήσεις στα τρία βασικά οικονομικά ερωτήματα δίνονται από μια την κεντρική εξουσία:

- Παράγεται αυτό που θεωρείται χρήσιμο για την κοινωνία και πωλείται με προκαθορισμένες τιμές
- Η παραγωγή δεν στοχεύει απαραίτητα στην ελαχιστοποίηση του κόστους ευκαιρίας
- Ικανοποιούνται οι ανάγκες και οι επιθυμίες όλων των ατόμων της κοινωνίας, όπως αυτές γίνονται αντιληπτές από την κεντρική εξουσία

Το σύστημα τιμών

Το σύστημα τιμών αποτελεί το μηχανισμό λήψης αποφάσεων των ατόμων (ή οικονομικών μονάδων) στα βασικά οικονομικά ερωτήματα (τι, πώς και για ποιον θα παραχθεί).

Η τιμή ενός αγαθού εκφράζει τον αριθμό των χρηματικών μονάδων που απαιτούνται για την απόκτηση μιας μονάδας από το συγκεκριμένο αγαθό.

Χρήμα είναι το κοινά αποδεκτό μέσω ανταλλαγής

Οι τιμές των αγαθών

Από τι εξαρτάται η τιμή του αγαθού;

Σύμφωνα με την **εργασιακή θεωρία της αξίας**, η τιμή καθορίζεται από την κοινωνική εργασία που είναι ενσωματωμένη στο αγαθό ή με άλλα λόγια τα μέσα παραγωγής που είναι ενσωματωμένα σε ένα προϊόν (εργασία, πρώτες ύλες και κεφάλαιο)

Οι τιμές των αγαθών

Σύμφωνα με τη **νεοκλασική θεωρία**, η τιμή εξαρτάται από την **αξία χρήσης** του αγαθού.

Έχουν όλα τα αγαθά τιμή; Είναι όλα εμπορεύματα;

Όχι. Για να έχει ένα αγαθό αξία πρέπει να χαρακτηρίζεται από **χρησιμότητα** αλλά και από **σπανιότητα**, π.χ. τα ελεύθερα αγαθά επειδή υπάρχουν σε επάρκεια δεν έχουν τιμή.

Πώς καθορίζονται οι τιμές;

Η τιμή κάθε αγαθού (ή υπηρεσίας) καθορίζεται ανάλογα με την **προσφορά** και τη **ζήτηση** του.

Η προσφορά αντανακλά τη σπανιότητα του αγαθού, ενώ η ζήτηση τη χρησιμότητα του αγαθού.

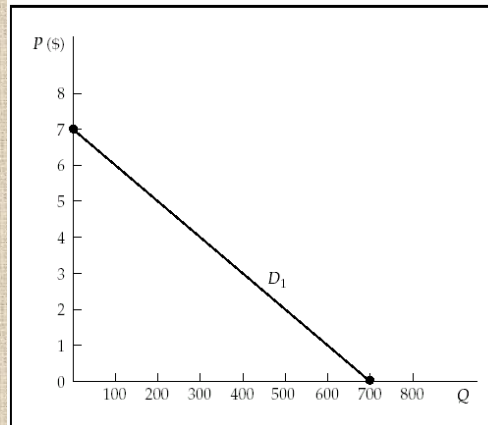
Η ζήτηση των αγαθών

Εκφράζει τις ανάγκες και τις επιθυμίες μιας κοινωνίας για ένα αγαθό.

Εξαρτάται από την τιμή σύμφωνα με το νόμο της ζήτησης: **η ζητούμενη ποσότητα είναι αντιστρόφως ανάλογη της τιμής ενός αγαθού**

Η ζήτηση των αγαθών

Η ζήτηση ενός αγαθού εκφράζει τις ποσότητες που είναι διατεθειμένοι να αγοράσουν οι καταναλωτές σε διάφορες τιμές για μια συγκεκριμένη περίοδο, όταν όλοι οι άλλοι παράγοντες που επιδρούν στην τιμή παραμένουν σταθεροί

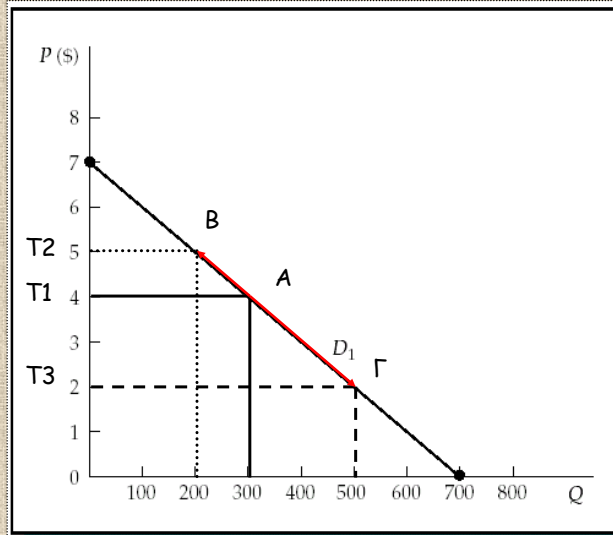
Η κλίση της ευθείας εκφράζει το **Νόμο της Φθίνουσας Οριακής Χρησιμότητας**

Ο νόμος της φθίνουσας οριακής χρησιμότητας

Κάθε επιπλέον μονάδα που καταναλώνει του αποφέρει όλο και μικρότερη αύξηση στη συνολική χρησιμότητα.

Με άλλα λόγια, κάθε επιπλέον μονάδα που καταναλώνεται από ένα αγαθό επιφέρει συνεχώς και μικρότερη οριακή χρησιμότητα.

Μεταβολές στη ζητούμενη ποσότητα

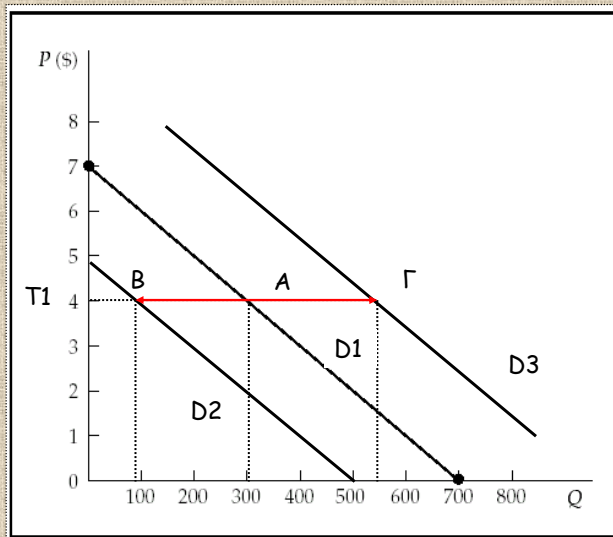
Η ζήτηση των αγαθών

Εκτός από την τιμή, η ζήτηση εξαρτάται από:

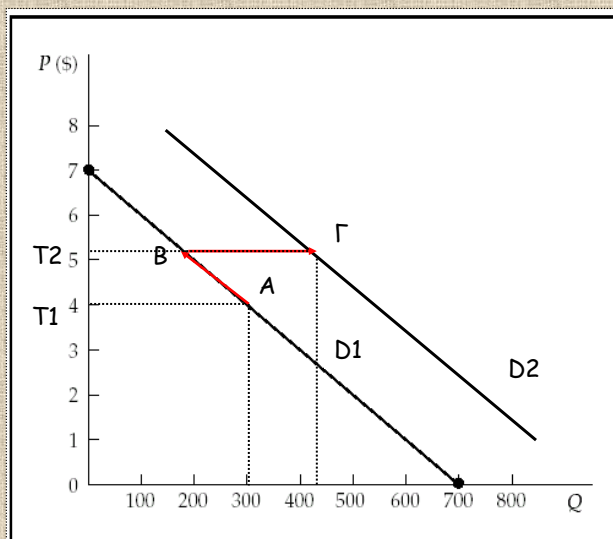
1. Τις προτιμήσεις του κοινού
2. Το εισόδημα
3. Τις τιμές των συμπληρωματικών ή υποκατάστατων αγαθών
4. Τον αριθμό των καταναλωτών
5. Τις προσδοκίες για τη μελλοντική τιμή ενός αγαθού

Μετατόπιση της καμπύλης ζήτησης

Μεταβολή στη ζητούμενη ποσότητα και στην τιμή (Τιμή - Εισόδημα)

Η οικονομική έννοια της ελαστικότητας

Η ελαστικότητα εκφράζει την ευαισθησία μιας παραμέτρου έναντι μιας άλλης και πιο συγκεκριμένα την ποσοστιαία μεταβολή μιας παραμέτρου σε σχέση με την ποσοστιαία μεταβολή μιας άλλης

$$\text{Ελαστικότητα} = \frac{\text{ποσοστιαία μεταβολή του A}}{\text{ποσοστιαία μεταβολή του B}}$$

Ελαστικότητα ζήτησης ως προς την τιμή

Η ελαστικότητα της ζήτησης ως προς την τιμή είναι ένα μέτρο του βαθμού αντίδρασης των καταναλωτών στις μεταβολές της τιμής και ορίζεται ως εξής:

$$\text{Ελαστικότητα} = \frac{\text{ποσοστιαία μεταβολή της ζητούμενης ποσότητας}}{\text{ποσοστιαία μεταβολή της τιμής}}$$

Κατηγορίες ελαστικότητας

Σχετικά ελαστική ζήτηση (ως προς την τιμή):

$$E_p > 1 \text{ (σε απόλυτη τιμή)}$$

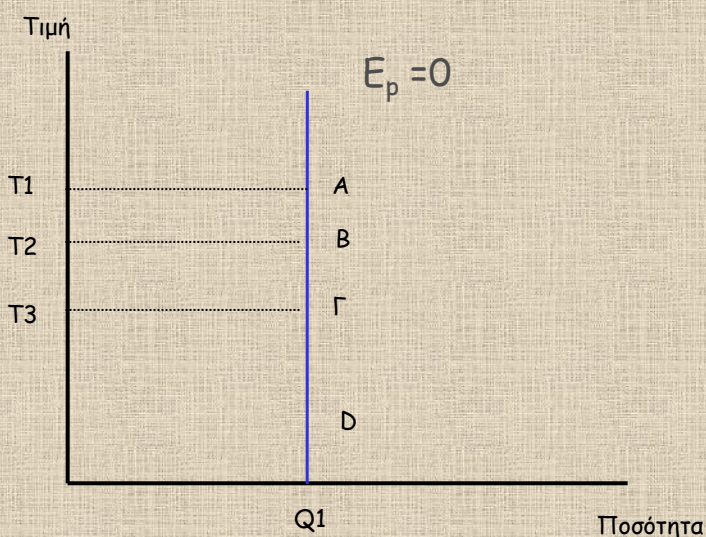
Σχετικά ανελαστική ζήτηση (ως προς την τιμή):

$$0 < E_p < 1 \text{ (σε απόλυτη τιμή)}$$

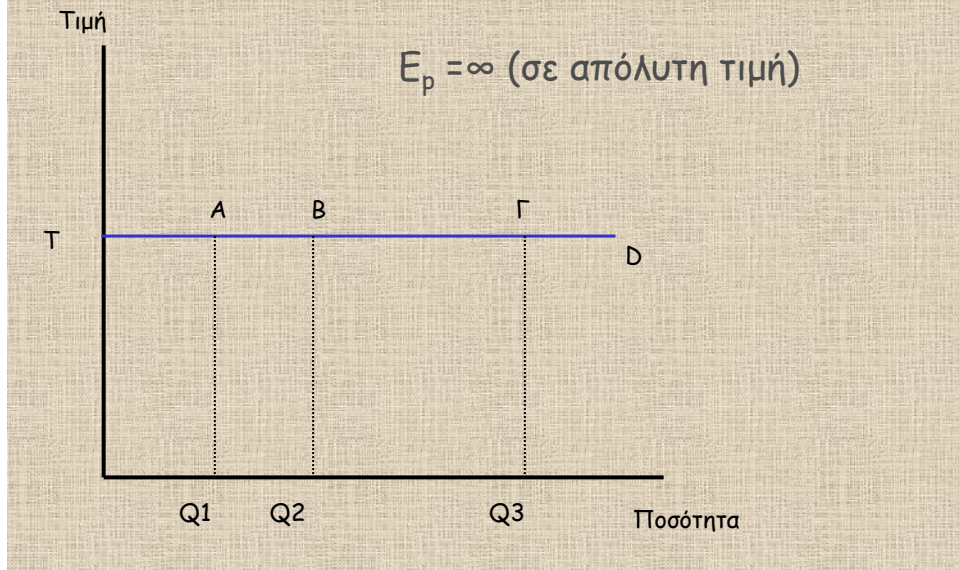
Μοναδιαία ελαστικότητα (ως προς την τιμή):

$$E_p = 1 \text{ (σε απόλυτη τιμή)}$$

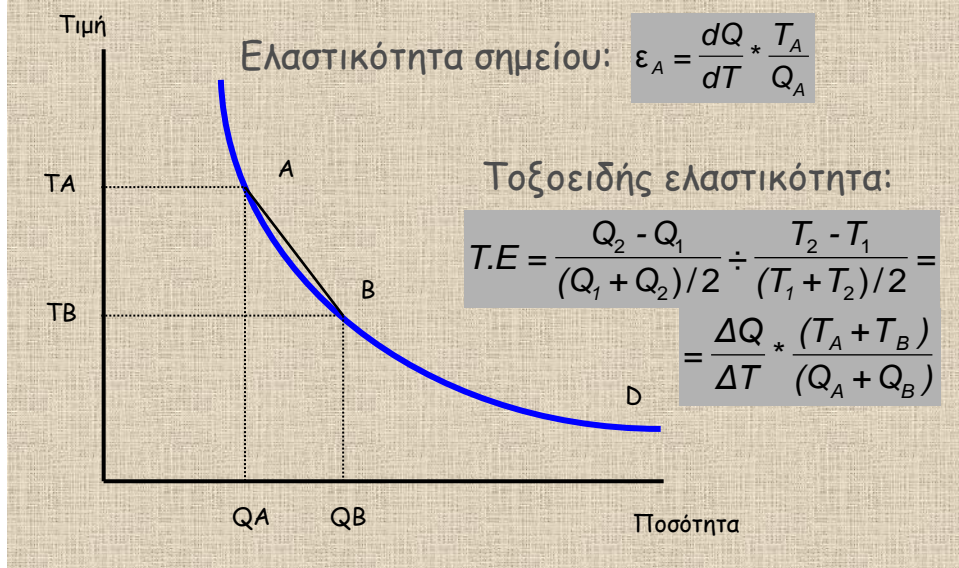
Πλήρως ανελαστική ζήτηση

Πλήρως ελαστική ζήτηση

Ελαστικότητα ζήτησης ως προς την τιμή

Ελαστικότητα ζήτησης ως προς το εισόδημα

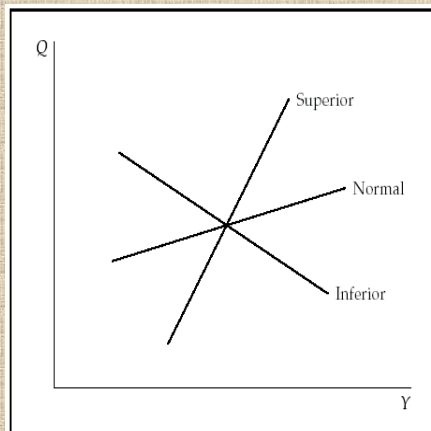
Εκφράζει την ευαισθησία της ζητούμενης ποσότητας ενός αγαθού στις μεταβολές του εισοδήματος και είναι ο λόγος της ποσοστιαίας μεταβολής στη ζητούμενη ποσότητα ενός αγαθού προς την ποσοστιαία μεταβολή του εισοδήματος

$$E_y = \frac{\text{ποσοστιαία μεταβολή της ζητούμενης ποσότητας}}{\text{ποσοστιαία μεταβολή του εισοδήματος}}$$

Ελαστικότητα ζήτησης ως προς το εισόδημα

Ανάλογα με την ελαστικότητα της ζήτησης ως προς το εισόδημα, τα αγαθά διακρίνονται σε:

- Ανώτερα: $E_y > 1$
- Κανονικά: $0 \leq E_y \leq 1$
- Κατώτερα: $E_y < 0$

Η προσφορά των αγαθών

Η παραγωγή των αγαθών

Η συνάρτηση παραγωγής ενός αγαθού είναι μια τεχνολογική σχέση που συνδέει την ποσότητα του προϊόντος και τις ποσότητες των παραγωγικών συντελεστών που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή του

$$Q = f(X_1, X_2, \dots, X_n)$$

Για λόγους απλοποίησης συχνά περιοριζόμαστε σε δύο συντελεστές: την εργασία και το κεφάλαιο

$$Q = E^a * K^b$$

Χρονικός ορίζοντας ανάλυσης

Όταν εξετάζονται προβλήματα που σχετίζονται με την παραγωγικότητα μιας επιχείρησης θα πρέπει να διευκρινίζεται ο χρονικός ορίζοντας της ανάλυσης. Συμβατικά:

- Βραχυπρόθεσμο διάστημα θεωρείται εκείνο, μέσα στο οποίο η επιχείρηση δεν μπορεί να μεταβάλει τους συντελεστές παραγωγής (με εξαίρεση ίσως την εργασία και τις πρώτες ύλες, μέχρι κάποιο βαθμό πάντα)
- Μακροπρόθεσμο διάστημα θεωρείται εκείνο, μέσα στο οποίο η επιχείρηση μπορεί να μεταβάλει όλους τους συντελεστές παραγωγής

Καμπύλη συνολικού προϊόντος

Η καμπύλη του συνολικού προϊόντος ενός μεταβλητού συντελεστή εκφράζει τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο συνολικό προϊόν και στην ποσότητα του μεταβλητού συντελεστή για κάθε δεδομένη χρονική περίοδο

Μέσο και οριακό προϊόν

Ο λόγος του συνολικού προϊόντος προς την αντίστοιχη ποσότητα του μεταβλητού συντελεστή που χρησιμοποιήθηκε εκφράζει το μέσο προϊόν του συντελεστή:

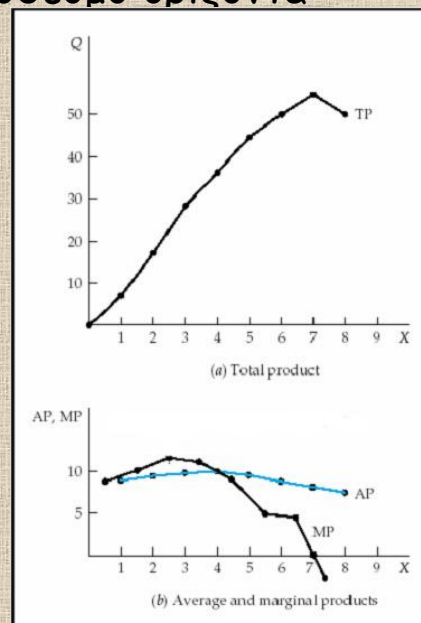
$$\text{Μ.Π.} = \frac{\text{Συνολικό προϊόν}}{\text{Ποσότητα του μεταβλητού συντελεστή}}$$

Οριακό προϊόν ενός συντελεστή είναι η μεταβολή του συνολικού προϊόντος, όταν μεταβάλλεται η ποσότητα του μεταβλητού συντελεστή κατά μία μονάδα:

$$\text{Ο.Π.} = \frac{\text{Μεταβολή στο συνολικό προϊόν}}{\text{Μεταβολή στην ποσότητα του μεταβλητού συντελεστή}}$$

Παραγωγή σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα

Συνολικό, μέσο και οριακό προϊόν

Νόμος της Φθίνουσας Απόδοσης

Ίσες διαδοχικές αυξήσεις στην ποσότητα ενός μεταβλητού συντελεστή, όταν οι ποσότητες των άλλων συντελεστών που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή παραμένουν σταθερές, έχουν ως αποτέλεσμα ότι το μέγεθος των αντίστοιχων αυξήσεων που επέρχονται στο συνολικό προϊόν, πέρα από ένα ορισμένο σημείο αρχίζει να μειώνεται.

Δηλαδή το οριακό προϊόν ενός συντελεστή ύστερα από ένα ορισμένο σημείο αρχίζει να μειώνεται.

Νόμος της Φθίνουσας Απόδοσης

Variable Input (X)	Total Product (Q or TP)	Marginal Product (MP)
0	0	8
1	8	10
2	18	11
3	29	10
4	39	8
5	47	5
6	52	4
7	56	4
8	52	-4

Η φθίνουσα
απόδοση αρχίζει
εδώ

Το κόστος παραγωγής

Το κόστος παραγωγής είναι οι χρηματικές δαπάνες της επιχείρησης για την αγορά των παραγωγικών συντελεστών που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή του προϊόντος.

Οι δαπάνες αυτές διακρίνονται σε **σταθερές** και **μεταβλητές**. Το άθροισμα των δύο αυτών κατηγοριών δίνει το **συνολικό κόστος**.

Το **μεταβλητό κόστος** μεταβάλλεται ανάλογα με την παραγόμενη ποσότητα, π.χ. το κόστος πρώτων υλών και της ενέργειας που χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία.

Το **σταθερό κόστος** είναι ανεξάρτητο από την παραγόμενη ποσότητα, π.χ. το ενοίκιο που πρέπει να πληρώσει μία επιχείρηση ανεξάρτητα αν θα παράγει ή όχι προϊόν.

Το μέσο κόστος

Το μέσο κόστος παραγωγής ορίζεται ως ο λόγος του κόστους παραγωγής προς την αντίστοιχη ποσότητα του παραγόμενου προϊόντος.

$$Μ.Κ. = \frac{\text{Κόστος παραγωγής}}{\text{Παραγόμενη ποσότητα προϊόντος}}$$

Ανάλογα με τις διάφορες κατηγορίες κόστους υπολογίζεται το μέσο μεταβλητό κόστος, το μέσο σταθερό κόστος και το μέσο συνολικό κόστος

Το μέσο κόστος

Το οριακό κόστος

Το οριακό κόστος είναι ο λόγος της μεταβολής του συνολικού κόστους προς τη μεταβολή του προϊόντος. Δηλ.:

$$Ο.Κ. = \frac{\text{Μεταβολή στο συνολικό κόστος}}{\text{Μεταβολή στην ποσότητα του προϊόντος}}$$

Επειδή το σταθερό κόστος δεν μεταβάλλεται:

$$Ο.Κ. = \frac{\text{Μεταβολή μεταβλητού κόστους}}{\text{Μεταβολή στην ποσότητα του προϊόντος}}$$

Το οριακό κόστος

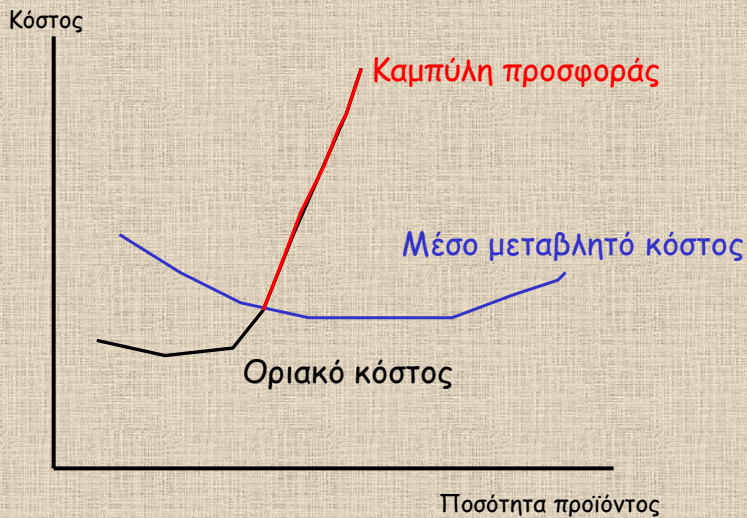

Η λειτουργία της επιχείρησης: δύο κρίσιμες παράμετροι

- Μια επιχείρηση διακόπτει τη λειτουργία της όταν μακροπρόθεσμα η τιμή που μπορεί να διαθέσει το προϊόν της είναι **χαμηλότερη** από το **μέσο μεταβλητό κόστος**
- Μια επιχείρηση **μεγιστοποιεί τα κέρδη** της όταν δουλεύει σε ύψος της παραγωγής, στο οποίο το **οριακό της κόστος** ισούται με την **τιμή της αγοράς**

Η προσφορά από την επιχείρηση

Η προσφορά των αγαθών

Εξαρτάται καταρχήν από την τιμή του αγαθού, σύμφωνα με το νόμο της προσφοράς: η προσφερόμενη ποσότητα είναι ανάλογη της τιμής του αγαθού

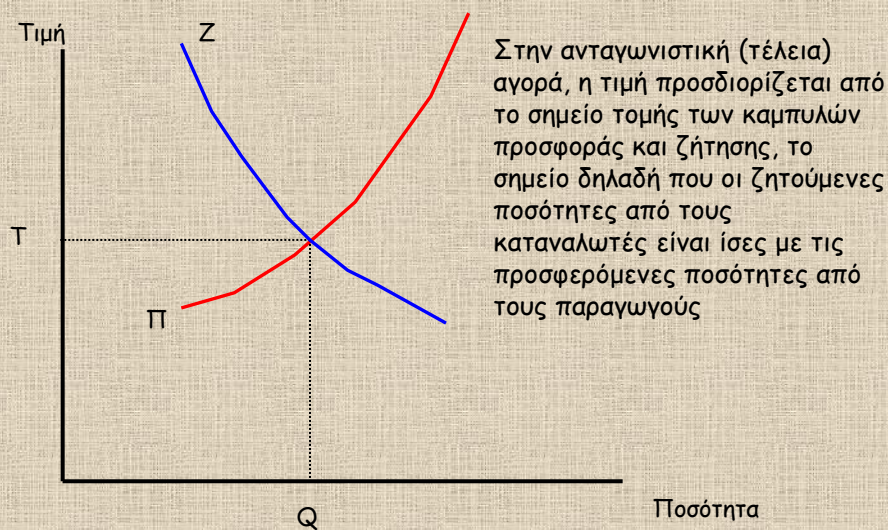

Η προσφορά των αγαθών

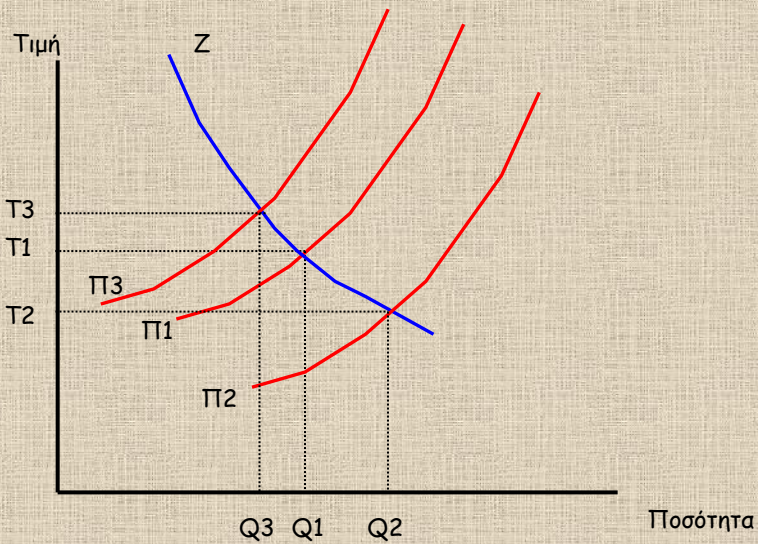
Εξαρτάται επίσης από:

1. Τις τιμές των παραγωγικών συντελεστών
2. Την τεχνολογία
3. Τους αστάθμητους παράγοντες, κ.ά.

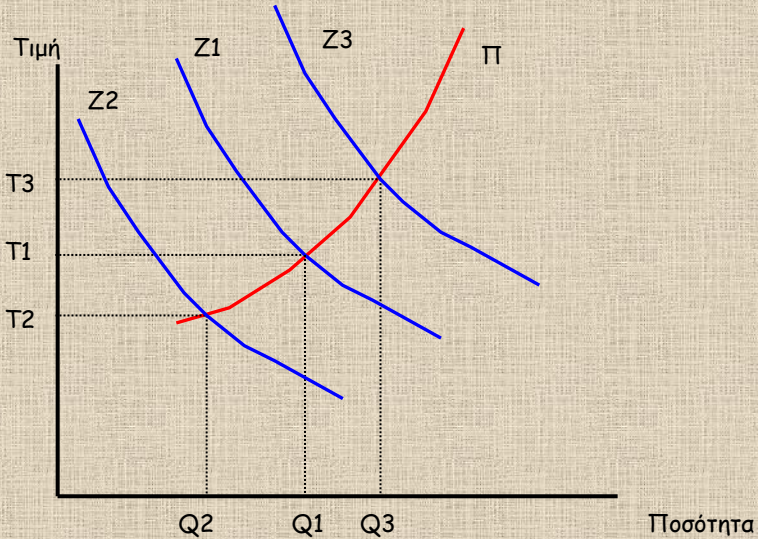
Προσδιορισμός της τιμής

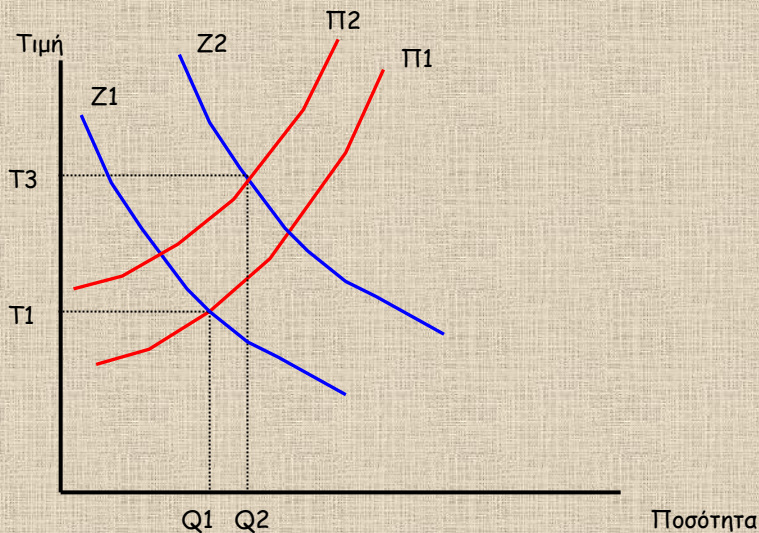
Μεταβολές στην ισορροπία της τιμής: Μεταβολές στην προσφορά

Μεταβολές στην ισορροπία της τιμής: Μεταβολές στη ζήτηση

Μεταβολές στην ισορροπία της τιμής: Μεταβολές και στις δύο καμπύλες

Η «τέλεια» αγορά

- Υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός παραγωγών και καταναλωτών, από τους οποίους κανένας δεν είναι τόσο ισχυρός για να επηρεάζει σημαντικά την προσφορά ή τη ζήτηση ενός προϊόντος
- Δεν υπάρχει καμία σχέση ανάμεσα στους παραγωγούς, εκτός από εκείνη που δημιουργείται στην αγορά. Κάθε παραγωγός προσφέρει το προϊόν του στην αγορά ανεξάρτητα από τους άλλους παραγωγούς (αντίστοιχα ισχύουν και για τους καταναλωτές)
- Το προϊόν είναι ομοιογενές
- Υπάρχει πλήρης πληροφόρηση παραγωγών και καταναλωτών ως προς τις συνθήκες που διαμορφώνονται στην αγορά

Η «τέλεια» αγορά

- Υπάρχει απόλυτη ελευθερία παραγωγής και διακίνησης αγαθών
- Υπάρχει ευκολία μετακίνησης συντελεστών παραγωγής και προϊόντων και με μικρό κόστος
- Δεν υφίστανται εξωτερικές οικονομίες (θα συζητηθεί αναλυτικά αργότερα)

Υπό αυτές τις συνθήκες όλες οι επιχειρήσεις αναγκάζονται να πουλήσουν το προϊόν τους στην ίδια τιμή (και προφανώς όλοι οι καταναλωτές αγοράζουν το προϊόν στην ίδια τιμή)